

Nr 22

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående exploateringen av grustäkter.

Tredje lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 637 i första kammaren av herr *Andersson, Torsten*, och nr 811 i andra kammaren av herr *Larsson* i Borrby.

I motionerna göres till en början gällande att kontakterna mellan naturvårdare och tekniker är föga utvecklade och att kunskaperna om varandras områden borde förbättras. Till belysning av omfattningen av den grusbrytning som förekommer uppges att årsförbrukningen av grus var år 1960 20 miljoner m³ och år 1965 30 miljoner m³. Motionärerna fortsätter:

Det är glädjande att man i naturvårdslagen uppmärksammat grusåsarnas betydelse ur andra aspekter än de rent ekonomiska. Grusåsar, som ur naturvårdssynpunkt är särskilt värdefulla, kan nu undantas från exploatering, och ersättning ges för förlorad exploateringsrätt. Hittills har dock endast ett fåtal åsar skyddats genom att ersättning utgått. Vi bör i långt större utsträckning bevara de vackra geologiska bildningar som grusåsar utgör och inte av kortsiktigt ekonomiska motiv systematiskt utplåna dem.

Grusåsarna utgör dock inte bara en viktig del av vårt landskap. De är också en av våra bästa renvattensgeneratorer. Inte minst mot bakgrund av att många av våra sjöars vatten försämrats genom tillförseln av industriellt och kommunalt avloppsvatten och gifter, är det viktigt att grundvattenstillgångarna vårdas med framsynthet och omsorg. Grustäktsbrytningen ur denna synvinkel har visserligen beaktats i lagen, men inte tillräckligt. Man bör överväga att skärpa kraven på exploatering som hotar att ändra och försvåra grundvattencirkulationen i marken.

Om man ser grusåsarnas ianspråktagande i tidsperspektiv kan det konstateras att våra tillgångar är stora och att de skulle räcka länge om man helt kunde tillgodogöra sig dem. Svårigheten är att de är lokaliserade på så sätt, att de minst förekommer i områden, där behovet är störst — och tvärtom. Det råder bl. a. därför ingen tvekan om att gruset på sikt måste ersättas med andra material. Vi bör ha detta klart för oss, så att vi inte låter de kortsiktiga motiven för brytning ständigt bli bestämmande när tillgångarna minskar. En forskning om hur man lämpligast skall kunna minska behovet av grus i olika sammanhang bör stödjas. Det material som närmast skulle kunna komma till användning är plast, som redan i dag kan ersätta gruset på flera av dess användningsområden. Intill dess ersättningsmaterial frambringats bör det grus som måste hämtas tas på sådana ställen att minsta möjliga skada åsamkas. Framför allt bör man i större utsträckning ta sjö- och havsbottengrus, där mycket stora mängder

finns. Exploateringen blir visserligen dyrare, men skadorna på naturlandskapet inskränkes, vilket bör värderas högt.

Motionärerna framhåller vidare att den täktverksamhet som sker bör bli föremål för noggrann granskning så att gällande bestämmelser efterlevs. En förbättring härvidlag skulle enligt motionärerna komma till stånd om byggnadsnämnderna åläggs att granska exploateringarna, vilket de med nuvarande bestämmelser inte har skyldighet till.

Under återopande av det anförda hemställer motionärerna

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om sådan ändring av naturvårdslagen att byggnadsnämnderna ålägges skyldighet att granska grutäktsverksamheten, samt

att i övrigt beaktas vad i motionen anförts om ersättningsmaterial till grus».

Beträffande motionernas fullständiga innehåll hänvisas till motionen I: 637.

Över motionerna har utskottet på sätt § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat utlåtande från statens naturvårdsnämnd och länsstyrelsen i Uppsala län. Länsstyrelsen har i sin tur inhämtat yttranden från länsarkitekten och tf. naturvårdsintendenten i länet. På begäran av utskottet har dessutom Riksförbundet landsbygdens folk (RLF) avgivit yttrande över motionerna.

Gällande rätt

I 2 § i 1964 års naturvårdslag förklaras naturvården vara en såväl statlig som kommunal angelägenhet. Länsstyrelsen har att verka för naturvården i länet medan statens naturvårdsnämnd har överinseende över naturvården i riket.

Beträffande den av motionärerna berörda täktverksamheten må här nämnas att enligt 18 § täkt av sten, grus, sand eller lera för annat ändamål än markinnehavarens husbehov ej får ske utan länsstyrelsens tillstånd. Vad nu sagts avser dock ej täkt inom vattenområde och inkräktar inte heller på rätt som meddelas genom inmutning enligt gruvlagen eller genom beslut av Konungen. Länsstyrelsen äger förelägga den som söker täkttillstånd att, vid äventyr att ansökningen avvisas, framlägga täktplan av erforderlig omfattning. I samband med tillstånd får länsstyrelsen meddela sådana föreskrifter att företagets menliga inverkan på landskapsbilden såvitt möjligt begränsas eller motverkas. Tillstånd får för sin giltighet göras beroende av att säkerhet ställes för fullgörandet av föreskrivna åtgärder.

Enligt förarbetena till den nya naturvårdslagstiftningen har kommunerna tillagts viktig roll i naturvårdsarbetet. Det har ansetts motiverat att kommunerna engagerar sig ekonomiskt för att skaffa sina invånare tillgång

till naturområden för rekreation och friluftsliv. Angeläget är också att kommunerna tar initiativ och medverkar inom andra delar av naturvården, exempelvis i fråga om strandskyddet och landskapsvården. Vid behandlingen av naturvårdsfrågor bör kommunerna ha frihet att i organisatoriskt hänseende anpassa sig till vad som är mest praktiskt för deras vidkommande. Om inte annat beslutas eller gäller på grund av särskild författning bör det ankomma på kommunens styrelse att handlägga naturvårdsfrågorna (prop. 1963: 71 s. 115).

I fråga om kommunernas verksamhet på området må först erinras om det nyss redovisade stadgandet att naturvården också är en kommunal angelägenhet. Kommunernas uppgifter på naturvårdsområdet är dock inte närmare reglerat i lag. Vissa bestämmelser är emellertid meddelade som antyder kommunintresset. Enligt kungörelsen den 11 december 1964 om tillämpning av naturvårdslagen skall sålunda kommunen underrättas om beslut beträffande tillstånd till grustäkt (14 §). I 16 § stadgas också att, innan länsstyrelse i naturvårdsärendet fattar beslut som kan föranleda ersättningsskyldighet eller annat beslut av vikt, samråd skall ske med av frågan närmast berörda kommuner. Vidare har den kommunala myndighet, som handhar naturvårdsfrågor, en i naturvårdslagen inskriven möjlighet att ansöka om handräckning mot den som bryter mot föreskrifter som meddelats i samband med grustäktstillstånd (39 §). Kommunen har också möjlighet att framlägga förslag om naturvårdsobjekt, vilket sker främst inom ramen för den kommunala översiktsplaneringen. Här må nämnas att vid planläggning enligt byggnadslagen det skall tillses att områden med särskild naturskönhet, säregna naturförhållanden eller bebyggelse med särskilt värde ur historisk eller kulturhistorisk synpunkt eller ur skönhetssynpunkt samt områden som är lämpade och behövliga för friluftsliv såvitt möjligt bevaras (9 § byggnadsstadgan).

Remissyttrandena

Motionärernas förslag att byggnadsnämnderna åläggas skyldighet att granska grustäktsverksamheten tillstyrkes av *länsstyrelsen i Uppsala län* i så måtto att styrelsen förordar en allmän tillsynsskyldighet för byggnadsnämnderna. *Naturvårdsintendenten* i länet tillstyrker motionsyrkandet helt medan *länsarkitekten* i samma län instämmer i motionens syfte.

Statens naturvårdsnämnd och *RLF* avstyrker motionsyrkandet i denna del.

Naturvårdsnämnden framhåller att det *kommunala engagemanget* i naturvårdsärenden är mycket skiftande inom olika kommuner. I flera kommuner har skapats särskilda organ såsom naturvårdsnämnder eller i några

fall tillsatts särskilda naturvårdsombud, som handhar naturvårdsärenden, medan i andra kommuner dessa uppgifter överlåtits på redan befintligt organ. I åtskilliga kommuner återigen har naturvårdsärendena inte anförtrotts visst organ utan handhas som regel av kommunalnämnd eller drätselkammare. Dessa och hithörande spörsmål har naturvårdsnämnden behandlat mera ingående i remissvar till jordbruksutskottet över motionerna till 1966 års riksdag om kommunala natur- och viltvårdsnämnder. Från detta remissvar återges följande.

Det förhållandet att kommunernas naturvårdsverksamhet inte närmare reglerats i lagstiftningen, medför att denna verksamhet bedrivs på olika sätt i skilda delar av landet. Medan man inom vissa kommuner utför ett aktivt och värdefullt arbete — omfattande t. ex. inventering av naturförhållandena och planering för framtida markanvändning med hänsyn bl. a. till naturvårdens behov — så förekommer inom andra kommuner sådant arbete endast i mycket liten utsträckning. Dessa olikheter beror till stor del på att problemen inom naturvårdens område varierar högst avsevärt i de skilda landsdelarna. Så t. ex. uppstår givetvis helt andra problem i en glesbygdskommun, som ligger långt från tätorter och saknar för allmänheten attraktiva naturområden, än i en kustkommun, belägen nära en storstad och utsatt för ett hårt tryck från det rörliga friluftslivets och fritidsbebyggelsens sida. En annan orsak till olikheterna i kommunernas aktivitet utgör kommunalekonomiska faktorer samt inte minst de svårigheter som ofta möter att få tillgång till sakkunnig hjälp, exempelvis för översiktligt planeringsarbete. Slutligen förekommer otvivelaktigt på många håll ett stort behov av information om den moderna naturvårdens mål och medel.

Naturvårdsnämnden anser i hög grad angeläget att kraftigt ökade insatser på naturvårdens område kommer till stånd från kommunernas sida. För att i någon mån tillgodose behovet av upplysning och råd har naturvårdsnämndens tjänstemän deltagit i ett flertal konferenser och informationsmöten med kommunala representanter. För att ge de kommunala organen fortlöpande underrättelser om vad som händer på naturvårdens område och till dem vidarebefordra uppslag till praktiska naturvårdsåtgärder tillställer nämnden vidare samtliga kommuner sin tidskrift »Naturvård».

Från länsstyrelsernas sida har i flera fall åtgärder vidtagits för att få till stånd ett fast organiserat samarbete på naturvårdsområdet mellan vederbörande länsstyrelse och länets kommuner. Så har skett exempelvis i Södermanlands, Östergötlands, Malmöhus och Gävleborgs län. Dessa åtgärder har bl. a. syftat till att kommunerna skall utse dels ett särskilt organ att handha naturvårdsärenden, dels en person att vara kommunens naturvårdsombud och kontaktman med länsstyrelsen. Naturvårdsnämnden anser ifrågavarande samarbete vara synnerligen värdefullt och väl ägnat att stimulera den kommunala aktiviteten på området. Ett verkligt effektivt samarbete mellan länsstyrelserna och kommunerna torde emellertid även kräva en upprustning av naturvårdsorganisationen på länsplanet.

Naturvårdsnämnden anför vidare i sitt i förevarande ärende avgivna remissyttrande.

Vad beträffar granskning och kontroll av täktverksamheten torde länsstyrelserna eller deras experter — bland annat till följd av personalbrist och stundom långa avstånd — sällan ha tid eller möjlighet att i önskvärd utsträckning tillse att föreskrifter meddelade i samband med tillstånd till täkt verkligen efterföljes. Flera skäl som t. ex. lokal kännedom och närbelägenhet talar för att kommunerna med fördel kan anförtros en sådan kontrolluppgift. Det finns emellertid exempel på andra lösningar. I Norrbottens län skötes övervakningen av täktverksamheten genom skogs-vårdsstyrelsens försorg, såvitt känt med gott resultat. I Gävleborgs län handhas denna uppgift av kommunala organ, i 33 av länets 38 kommuner av byggnadsnämnderna. Praxis skiftar sålunda inom olika län och kommuner. Naturvårdsnämnden finner inte detta vara någon nackdel. Att genom lagstiftning ålägga ett visst organ ifrågavarande granskningsuppgift torde knappast vara lämpligt. Emellertid finner nämnden det önskvärt att länsstyrelserna, där ej annan ordning befunnits lämpligare, verkar för en mera aktiv kommunal medverkan i berörda hänseende. Enligt nämndens mening bör länsstyrelserna i de fall där kontrollfrågan inte redan lösts — efter samråd med vederbörande kommuner — i beslut angående tillstånd till täkt utse visst kommunalt organ att kontrollera att täkten sker i enlighet med tillståndet och därvid meddelade föreskrifter.

Länsstyrelsen i Uppsala län uppger att den under senare tid har brukat till byggnadsnämnderna översända avskrift av meddelade tillstånd till grustäkt. I övrigt har länsstyrelsen i allmänhet inte direkt kontaktat byggnadsnämnderna i dessa ärenden. Däremot förekommer att länsstyrelsen i täktärenden, som berör kommunen såsom markägare eller som berör kommunala vattentäkter, hör kommunens styrelse, vilken i sin tur ibland hör byggnadsnämnden. Det får emellertid enligt länsstyrelsen anses vara en brist att byggnadsnämnderna inte närmare inkopplas på grustäktsärendena. En sådan medverkan skulle kunna åstadkommas antingen genom att byggnadsnämnderna fick yttra sig över samtliga ansökningar innan tillstånd meddelades eller genom att nämnderna efteråt fick närmare övervaka verkställigheten av länsstyrelsens beslut. Med hänsyn till att många kommuner ännu har för små resurser att granska samtliga ansökningar, varav åtskilliga är vidlyftiga och komplicerade, inskränker sig länsstyrelsen till att förorda, att byggnadsnämnderna ålägges en allmän tillsynsskyldighet över grustäktsverksamheten. Detta bör inskrivas i naturvårdslagen. Tillsynen bör omfatta en kontroll av att tillståndshavarna följer meddelade föreskrifter och att i övrigt ingen olaga täktverksamhet förekommer. Länsstyrelsens egna möjligheter till dylik kontroll på platsen torde vara avsevärt mindre än byggnadsnämndernas.

Länsarkitekten i Uppsala län framhåller att natur- och landskapsvården är intimt förknippad med bebyggelse och samhällsplanering. Han anser det därför ligga nära till hands att utvidga byggnadsnämndens befogenheter att också gälla den yttre miljövården i dess helhet. Med byggnadsnämndens engagemang skulle man enligt hans mening kunna påräkna inte bara en

med hänsyn till lokalkännedomen effektivare övervakning utan också en aktiv naturvårdspolitik. Som rådgivare skulle byggnadsnämnden i dessa avseenden kunna utnyttja de lokala naturskyddsföreningarnas ortsombud utöver stadsarkitekten. Den väsentliga övervakningen på fältet av pågående och avslutad grusbrytning anses kommunalingsenjören vara väl skickad att hjälpa till med.

Naturvårdsintendenten i länet anser att ett ökat kommunalt engagemang i täktfrågorna är en nödvändig förutsättning för att kontrollen av att utfärdade täktföreskrifter eller täktplaner följs skall kunna bli effektiv. Detta gäller enligt hans mening i första hand om dagens situation, men även efter en eventuell upprustning av naturvårdens personella resurser på länsplanet anser han att behovet av kommunala insatser på naturvårdens område med största sannolikhet kommer att bestå.

Med hänsyn till de bestämmelser som redan finns på området anser *RLF* skäl inte finnas för en ändring i den riktning motionärerna föreslagit.

I den av motionärerna aktualiserade frågan om nödvändigheten av att få fram lämpliga *ersättningsmaterial* för grus anför *naturvårdsnämnden* följande.

Den alltmer ökande konsumtionen av grus torde, särskilt i vissa bristområden, inom en ej alltför avlägsen framtid tvinga konsumenterna att övergå till lämpliga ersättningsmaterial. Det lämpligaste ersättningsmaterialet torde för närvarande vara krossat berg. Detta material ställer sig dock än så länge förhållandevis dyrt men torde bli ett realistiskt alternativ i samband med att gruspriset stiger i takt med allt längre transporter.

Ett annat alternativ till den konventionella brytningen är, som motionärerna påpekat, täkt under vatten. En dylik täktform är med hänsyn till landskapsbilden i många fall att föredraga framför täkt ovan ytan. Detta slag av täkt är också uttryckligen undantaget från tillståndsplikt enligt naturvårdslagen. Kostnaderna vid brytning under vatten behöver inte heller nödvändigtvis alltid bli dyrare än vid annan täkt. Brytningsformen är vanlig i flera andra länder t. ex. i Tyskland, där merparten av allt grus brytes under vatten. Naturvårdsnämnden finner det önskvärt att denna form av grusbrytning kommer till större användning, i den mån så kan ske utan menlig inverkan på andra intressen, såsom vattenförsörjning, fiske, friluftsliv och vetenskapliga värden.

I detta sammanhang vill naturvårdsnämnden framhålla att en viss besparing av befintliga grustillgångar skulle kunna uppnås genom en begränsning av rätten att använda kvalitetsgrus för ändamål där krossmaterial med samma fördel kunde nyttjas, t. ex. vid vissa vägbyggen. De bättre gruskvaliteterna kunde härigenom sparas för lämpligare ändamål, främst betongtillverkning.

Nämnda *naturvårdsintendent* framhåller att insättande av ersättningsmaterial efter hand kommer att bli ofrånkomligt i region efter region beroende på den ojämna tillgången på grus och sand samt på de stora

transportkostnader dessa material betingar. Ett snabbt framtagande av konkurrenskraftiga ersättningsmaterial skulle dessutom kunna medverka till större möjligheter att spara framträdande åspartier. Trots att goda ersättningsmaterial i dag saknas för många av åsmaterialets användningsområden, skulle grusbalansen redan nu kunna göras mindre ansträngd genom att grus och sand inte användes för ändamål där nu tillgängligt ersättningsmaterial med fördel kan användas. Så är nu tyvärr icke fallet utan åsmaterial användes ofta med en mycket kortsiktig inställning till denna naturtillgångs utnyttjande.

Naturvårdsnämnden anser det angeläget med en *samordning av skyddet av åsar och grundvatten*. Förutsättningarna för en sådan samordning torde emellertid enligt nämnden öka avsevärt i och med att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå samt statens vatteninspektion sammanföres med naturvårdsnämnden till ett gemensamt verk den 1 juli 1967.

Slutligen anser *länsarkitekten i Uppsala län* behovet vara stort av en *central forskning och en total målsättning* på området. Det är inte bara konsekvenserna av grusbrytning som skall klarläggas utan även möjligheterna att ekonomisera med gruset och att finna ersättningsmaterial. Centralt bör enligt hans mening även studeras tillgången jämförd med behovet i stora drag inom olika delar av landet. En totalbild bör framställas även av åsarnas inbördes skönhetsvärde, värdet för rekreatiönsändamål och deras naturvetenskapliga värde. En riksplan bör sålunda uppgöras för vilka åsar som bör räddas från förgängelse.

Utskottet

Enligt naturvårdslagen får täkt av sten, grus, sand eller lera för annat ändamål än markinnehavarens husbehov inte ske utan länsstyrelsens tillstånd. Undantag härifrån har stadgats för täkt inom vattenområde. Länsstyrelsen äger förelägga den som söker täktillstånd att framlägga täktplan. I samband med tillstånd får länsstyrelsen meddela sådana föreskrifter att företagets menliga inverkan på landskapsbilden såvitt möjligt begränsas eller motverkas. Om tillstånd vägras eller förenas med föreskrifter kan ersättning under viss förutsättning utgå.

I motionerna behandlas frågor om bättre skydd för våra grusåsar. Mot bakgrund av vattenföroreningarna i våra sjöar framhåller motionärerna till en början vikten av att grundvattentillgångarna vårdas med framsynhet och omsorg. Man bör överväga att skärpa kraven på exploatering som hotar att ändra och försvåra grundvattencirkulationen i marken. Med hänsyn

till att gruset är lokaliserat på så sätt att det minst förekommer i områden där behovet är störst och tvärtom anser motionärerna att gruset på längre sikt måste ersättas med andra material. En forskning i frågan hur man lämpligast skall kunna minska behovet av grus i olika sammanhang bör stödjas. Vid uttag av grus bör framför allt sjö- och havsbottengruset tas i anspråk i större utsträckning. Exploateringen blir visserligen dyrare men skadorna på landskapet inskränks. För att bestämmelserna i fråga om täktverksamhet skall efterlevas föreslås att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om sådan ändring i naturvårdslagen att byggnadsnämnderna åläggs skyldighet att granska grustäktverksamheten. Motionärerna hemställer också att vad i motionerna anförts om ersättningsmaterial måste beaktas.

I flera remissyttranden betonas vikten av ökad aktivitet från kommunernas sida på naturvårdsområdet. För att stimulera kommunverksamheten har ett flertal länsstyrelser vidtagit åtgärder för att få till stånd ett fast organiserat samarbete mellan länsstyrelsen och länets kommuner. Dessa åtgärder har bland annat syftat till att kommunerna skulle utse ett särskilt organ för naturvårdsärenden. Bland remissmyndigheterna råder dock delade meningar om vilket organ som kan vara mest skickat för uppgiften. När det gäller den kontrollerande funktionen anser statens naturvårdsnämnd det knappast vara lämpligt att ålägga visst organ denna uppgift i fråga om täktverksamheten medan den hörda länsstyrelsen förordar att byggnadsnämnderna åläggs en allmän tillsynsskyldighet. Enligt naturvårdsnämndens mening bör länsstyrelserna i de fall där kontrollfrågan inte redan lösts — efter samråd med vederbörande kommuner — i beslut rörande täkttillstånd utse visst kommunalt organ att kontrollera efterlevnaden av de i tillståndet meddelade föreskrifterna.

När riktlinjerna år 1963 drogs upp för den nya naturvårdspolitikens framhöll departementschefen vikten av kommunernas medverkan i naturvårdsarbetet. Enligt hans mening var det angeläget att kommunerna tog initiativ exempelvis i fråga om landskapsvården, inom vilket område han tillmätte täktregleringen stor betydelse. Samtidigt framhölls att kommunerna borde ha frihet att vid behandlingen av naturvårdsfrågor i organisatoriskt hänseende anpassa sig till vad som är mest praktiskt för deras del. Om inte annat beslutats eller gäller på grund av särskild författning borde det enligt departementschefen ankomma på kommunens styrelse att handlägga naturvårdsfrågorna.

När det gäller den av motionärerna aktualiserade frågan om kontroll av grustäktverksamheten har naturvårdsnämnden upplyst att övervakningen inte sker på något enhetligt sätt inom våra kommuner. Enligt utskottets mening kan det också med hänsyn till den ringa erfarenhet man ännu har på området vara tveksamt om man bör ålägga visst organ en sådan gransk-

ningsuppgift varom här är fråga. Som naturvårdsnämnden påpekar växlar nämligen problemen inom naturvårdens område högst avsevärt i de skilda landsdelarna. Det är emellertid angeläget att kraftfulla insatser i enlighet med grunderna för lagstiftningen kommer till stånd från kommunernas sida och att detta också tar sig uttryck i skärpt övervakning bland annat när det gäller täktverksamheten. En förutsättning är dock att kommunerna får ta mera aktiv del i naturvårdsfrågorna på ett tidigt stadium och att de, innan beslut fattas av länsstyrelse, verkligen blir i enlighet med tillämpningskungörelsens föreskrifter hörda i frågor av betydelse.

Vad beträffar övriga av motionärerna berörda frågor vill utskottet endast framhålla vikten av att ersättningsmaterial för grus kommer till användning i största möjliga utsträckning på sådana områden, där det kan ske utan olägenheter i tekniskt avseende och utan avsevärd ekonomisk uppoffring. Forskningsverksamhet i sådant syfte är önskvärd och torde kunna ske inom t.ex. statens väginstitut. Givetvis bör sådant ersättningsmaterial icke komma i fråga, vars utnyttjande skulle medföra liknande skador på landskapsbilden som grustäkter.

Vad ovan anförts är enligt utskottet av sådan vikt att frågorna bör följas med uppmärksamhet av berörda myndigheter.

Det sålunda anförda torde böra ges Kungl. Maj:t till känna.

Utskottet får därför hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 637 och II: 811 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet ovan anförte.

Stockholm den 30 mars 1967

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Alexanderson, Göran Karlsson, Svante Kristiansson, Erik Jansson, Åkesson, Lidgard*, fru Landberg och herr Fällidin;

från andra kammaren: herrar Levin*, Johansson i Torp, Nyberg*, fru Torbrink*, herrar Svenning, Hamrin i Kalmar*, Josefson i Arrie* och Krönmark.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.